

Ecce Homo Academicus*

M. Fatih Karakaya**

Entelektüel isimlerin yaşamlarından eserlerine sızan otobiyografik izler, bilimsel nesnellik perdesi ardında gizli bir öznellik şeklinde, bilimsel çalışmaya kişisel bir damga vurur. Kimi zaman çalışma konularının, kimi zamansa bakış açısı ve yöntemin belirlenmesinde etkili olan bu otobiyografik izler, açık yahut örtük bir biçimde kendisini gösterebilir. Güneybatı Fransa'da uzanan Pireneler'in bir taşra köyünde doğup büyüyen ve *Ecole Normale Supérieure*'ü kazanıp eğitim hayatının geri kalanını geçirmek üzere Paris'e gelen Bourdieu için de durum farklı değildir. Farklı bir diyalekt konuşan orta alt sınıftan bir taşralı olarak Fransız başkenti ve eğitim sistemi içerisinde karşılaştığı sıkıntılar, Bourdieu sosyolojisinin çalışma alanlarını da belirlemiştir. Bourdieu'nün çalışmaları eğitim, bilim, siyaset, dil, sanat, spor, beğeni ve din gibi konuları, sahip olunan (kültürel, ekonomik, sosyal vd.) *sermaye*² birikimi ve inşa ed(il)en *habitus* açısından girift bir tabakalaşma eksenine karşılık gelen *alan*(lar)a (*field/champ*) bağlı *çıklarlar* (*illusio*)³ çerçevesinde ele almaktadır. Felsefede başlayıp, antropoloji yoluyla uzandığı sosyoloji, bu disiplinlerden taşıdığı yönetsel ve kavramsal şema ile mevcut dikotomik toplum algısının aşılıma çalışıldığı bir sosyal teori ve uygulama bilimi haline gelmiştir. Gençliğindeki Sartre ve varoluşçuluk etkisinin, yerini yavaş yavaş Gaston Bachelard ve Georges Canguilhem gibi epistemologların etkisine bıraktığı felsefi bakış açısı, tıpkı Durkheim gibi Bourdieu'nün de sosyolojiyi kendisine bilimsel uğraş olarak seçmesinde etkili olmuştur. Kültür, iktidar ve tabakalaşma ekseninde ele aldığı sosyolojik meseleleri nitel-nicel, yapısalcı-fenomonolojik, ideografik-nomotetik, determinist-voluntarist vb. karşıtlıkları aşarak inceleme amacındaki Bourdieu, bu doğrultuda derin bir felsefi arka plana sahip, geniş

* *Ecce Homo* isimli kitabı, Friedrich Nietzsche'nin "Kişi Nasıl Kendisi Olur" alt başlığı ile sunduğu son kitabıdır. İfade, Latince "işte o adam" anlamına gelir.

** Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, zinderud@gmail.com

¹ Türkçe "Yüksek Öğrenim Okulu" anlamına gelen ENS, Fransa'nın en prestijli ve kültürel sermaye yüklenme açısından en önemli okuldur.

² Bourdieu'nün sosyolojik kavramsallaştırmalarından birisi olan sermaye (*capital*) kültürel, sosyal, ekonomik gibi alt sermaye türleriyle beraber Bourdieu sosyolojisinde önemli bir yer tutar. Kavram, klasik Marksist literatürün Türkçe'ye kazandırdığı çağrışımları taşımakla beraber bu saydığımız alt sermaye türleriyle ondan ayrılır ve sosyologa daha derinlikli analiz imkânı tanır.

³ *Habitus*, *alan*, *çıklar* kavramları yukarıda saydığımız sermaye (ve alt sermaye türleriyle) birlikte Bourdieu sosyolojisinin ana taşıyıcısıdır. Bu kavramlar, teorik ve özellikle felsefi bir arka plana sahip olmakla beraber pratikte ve toplumsallığın analizinde yeniden tanımlanır ve üretilirler.

bir kavramsal temele oturttuğu ve çok sayıda nitel ve nicel veri ile desteklediği eserler ortaya koymuştur. Onu özellikle Anglosakson dünyada “ilginç ve ünlü” (Wacquant, 1990, s.677) kılan eserleri, *The Love of Art: European Art Museums and Their Public* (1991), *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (1984), *The Political Ontology of Martin Heidegger* (1991), *State Nobility: Elite Schools in the Field of Power* (1998), *Masculine Domination* (2001) ve *Homo Academicus* (1990)⁴ olmuştur. Bu eserlerden *Homo Academicus* (HA), Bourdieu’nün Wacquant’ın deyişiyle “sosyolojik sezgisini ve yorumsal ustalığını kendi kabilesine, yani Fransız üniversite profesörlerine uyguladığı” (Wacquant, 1990, s. 678) bir çalışma olması açısından ayrıca bir ilgiyi hak eder niteliktedir. Bu yazının kapsamı içerisindeyse HA, hem Bourdieu’nün eserlerindeki -pek bahsetmediği- otobiyografik izleri takip etmek hem de Bourdieu sosyolojisini daha iyi anlam(landırm)ak açısından ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulacaktır.

Kitabın İngilizce basımına yazdığı önsözde Bourdieu, David Garnett’in 1924 tarihli öyküsü *A Man in the Zoo*’ya atıfta bulunur ve sevgiliyle hayvanat bahçesinde gezinirken kahramanın bir hayvanın eksikliğini fark edip ilgililere bildirmesini aktarır. Eksik olan, kahramanın kendisidir ve bu eksiklik kahramanın gönüllü bir biçimde şempanzenin hemen yanı başında “ziyaretçilerin kişisel laflarla sataşmaması rica olunur” yazılı bir uyarı levhasıyla “homo sapiens” bölümünde kafeslenmesiyle giderilmiş olur. Bu öyküye yaptığı atıftan sonra Bourdieu, kendisinin de kitabında böylesi bir çaba içerisine girdiği ve “sınıflandırıcılar içerisinde en üstün sınıflandırıcı olan akademik dünyayı kendi sınıflandırmalarının ağına düşürdüğünü aktarır (Bourdieu, 1990, s. xi). Sosyologları çalışan bir sosyolog olarak Bourdieu’nün amacı, “egzotik olanı evcilleştiren etnologun aksine, fazlasıyla aşına olunduğundan kendisi için saydam olmayan hayat ve düşünce tarzlarıyla en başından girmiş olduğu yakın ilişkinin kırılması yoluyla evcil(miş gibi) olanı olabildiğince egzotikleştirmektir” (Bourdieu, 1990, s. xi). Bu minvalde, akademik camianın mensuplarını sahip oldukları *sermaye* birikimleri, içerisinde yetiştikleri toplumsal sınıf/tabaka, iktidar mücadelesi verdikleri *alan* ve bu *alana* bağlı *çıklarlar* ekseninde bizzat sosyolojik ve dolaşısıyla da akademik bir araştırmanın konusu yapmak hayli sert eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Hiçbir grubun, hele de bu günahkâr ve hain onlarla aynı yüksek değerleri paylaşmadığında, bir “ihbarcı”yı hoş karşılamayacağını dile getiren Bourdieu çalışmasını, son dönem Ming hanedanı filozoflarından

⁴ Parantez içerisinde verilen tarihler ilgili kitapların İngilizce basım yıllarını göstermektedir.

ve mürted bir mandarin olan Li Zhi'nin eseri *Yakmak İçin Kitap*⁵a benzetmiş ve kitabının ilk bölümünün başlığını da “Yakılacak Kitap” olarak belirlemiştir. Aynı tarz nesnelleştirici bir çalışmanın yabancı yahut düşman bir grup konu edinilerek yapıldığında akademi üyelerince “gözü pek” ve “sağduyulu” olarak niteleneceğini de ayrıca belirtmiş (Bourdieu, 1990, s. 5) ve bahsi geçen ilk bölümün giriş epigrafi olarak Charles Péguy'un (1873-1914) *L'Argent* (Gümüş-1912) isimli romanından şu pasajı seçmiştir:

“Tarihçiler, bir tarihçiler tarihi yazmayı arzu etmezler. Onlar sınırsız tarihsel detaylar içerisine gömülmekten oldukça hoşnutturlar. Ancak onlar, kendilerinin de bu sınırsız tarihsel detayların bir parçası sayılmasını istemezler. Onlar, tarihsel düzenin bir parçası olmayı istemezler. Bu, tıpkı doktorların hasta düşmeyi ve ölmeyi istememesi gibi bir şeydir” (akt. Bourdieu, 1990, s. 1).

Eğitim, eğitimdeki eşitsizlikler, akademi dünyası ve akademi *alamındaki* iktidar ilişkilerinin Pierre Bourdieu'nün sosyolojisine konu edindiği ana meselelerinden olduğuna değinmiştik. Bourdieu bu özel ilginin, “kendini adanmış birinin (dinsel bir fanatiğin), önceden belirlediği ve kendini adadığı değerler ve gerçeklerin yok olması karşısında, kendine zararlı bir öfkeye sığınmaktan ziyade, yaşadığı hayal kırıklığı üzerinde mantıklı bir kontrol sağlama ihtiyacının yarattığı özel bir güçle açıklana[bileceğini]” (Çeğin vd., 2007, s. 85) söylemektedir. Bu uğurda 1967'den itibaren şahsen topladığı verileri sosyo-analize tabi tutan Bourdieu, sosyolojik gözlem ve sezgisiyle *homo academicus gallicus* dediği “Fransız akademi insanı”nın eyleyiş pratiklerinde gizli bulunan saiklerin mahiyetine ışık tutmaya çalışmıştır. Her ne kadar Fransız akademi camiası özelinde yapılan bir çalışma olsa da Bourdieu'nün genel-tikel ayrılığını aşma çabasının bir sonucu olarak Galyalı *homo academicus* evrensel ölçekte okuma imkânımız da ayrıca vardır. Onun *homo academicus* olarak adlandırdığı akademik insan, entelektüel kişilik ve entelektüellik analizi sosyoloji için “diğerleri arasında özel bir alan değil, sosyolojik yöntemin vazgeçilmez bir parçası”dır (Çeğin vd., 2007, s. 69). Topluma hakiki manada nüfuz edip sağlıklı toplumsal bilgiyi devşirebilmenin yolu, entelektüelleri hangi kısıtlamaların etkilediğini ve onların egemen sınıfa dair hangi özel çıkarları elde etmeye çalıştıklarını bilmekten geçmektedir. Bu minvalde Bourdieu, *College de France*'daki bir

⁵ Li Zhi, aynı zamanda *A Book to Hide* (Saklanacak Kitap) isimli bir kitabın da yazarı olan ünlü Çinli yazar ve tarihçidir. Ming hanedanının resmi ideolojisi haline gelen fikirleri eleştirdiği için idama mahkûm olmuş ve idam cezasını beklediği hapisyanede intihar etmiştir.

açılış dersinde –ki daha sonra bu ders “Leçon sur la leçon” başlığıyla metinleştirilmiştir– “sosyoloji biliminin formüle ettiği her önerme onu üreten özneye uygulanabilir ve uygulanmalıdır” demiştir (Çeğin vd., 2007, s. 69). Bu husus, Bourdieu sosyolojisinde “düşünümsellik/refleksivite” adı altında önemli bir metodolojik incelik olarak karşımıza çıkmaktadır. “Sosyolojik/bilimsel analizi üretmenin toplumsal şartlarının sosyolojik/bilimsel analizi” (Bourdieu, 1990, s. xii) olarak da tanımlayabileceğimiz bu bir nevi “iç muhasebe” çağdaş sosyal teoride üzerinde en çok durulan meselelerden biridir⁶. İşte *Homo Academicus* isimli kitap, bu düşünümsel çabanın en somut uygulama imkânı bulduğu eser olarak nitelendirilebilir.

Sosyal bilimsel bilginin elde edildiği ortamın da bilimsel bir inceleme konusu olabileceği önermesinin yer aldığı kitap, bu meta sosyo-analizin “nesnelliğin nesnelleştirilmesi” yoluyla gerçekleştirileceğini öne sürer ve bu iddiayı ampirik veri ve analizlerle desteklemeye çalışır. Nesnelleştirme yolunu tutan bilimsel çalışmanın bizatihi kendisi, bize nesnelleştirmenin nesnelleştirilmesi imkânını sunmaktadır (Bourdieu, 1990, s. 7). Bourdieu bu imkânı, “ne yaptığı hususunda meraklı olan araştırmacı açısından [araştırmanın yürütülmesinde kullanılan, MFK] kodun, bir analiz aracından bir analiz nesnesine dönüşmesi” (Bourdieu, 1990, s. 7) şeklinde tarif eder. İçinde yaşadığımız dünyayı “nesnel bir biçimde” anlamak bu anlayışın mantığını ve onu pratik anlayıştan neyin farklı kıldığını anlamadan gerçekleşirse, dünyayı neyin yaşanabilir ve yaşatılabilir kıldığını yani tam da pratik anlayışın belirsizliğini anlamamıza engel olacaktır (Bourdieu, 1990, s. 18). Dünyayı anlayışımızın mantığını ve onu pratik anlayıştan neyin farklı kıldığını anlamak, Bourdieu’nün (ve bahsettiğimiz diğer sosyal bilimcilerin) ısrarla üzerinde durdukları düşünümsellik/refleksivite kıstasına karşılık gelmektedir.

Kitapta altı çizilmesi gereken ikinci husus akademinin, (kültürel ve ekonomik) *sermaye* sahiplerinin güç/iktidar mücadelesi verdikleri bir alt-*alan* olarak tanımlanmasıdır. Burada bir taraftan akademi mensuplarının geldikleri sınıf/

⁶ Refleksivite/düşünümsellik üzerinde özellikle Anthony Giddens ve Ulrich Beck’in ısrarlı vurgularını anmadan geçmek haksızlık olacaktır. Bkz. Anthony Giddens, *Sosyolojik yöntemin yeni kuralları* (Paradigma Yayınları), *Toplumun kuruluşu* (Bilim ve Sanat Yayınları), *Mahremiyetin dönüşümü* (Ayrıntı Yayınları), *Modernliğin sonuçları* (Ayrıntı Yayınları), *Modernite ve bireysel kimlik* (Say Yayınları) ve Ulrich Beck, *Risk toplumu* (İthaki Yayınları), *Individualization* (Sage Publications), *The cosmopolitan vision* (Polity Press), *Global America* (Liverpool University Press).

tabaka ve bu zeminde inşa ed(il)en *habitus* ekseninde, bir taraftan da çalıştıkları akademik disiplinin kurucu etkisinin şekillendirdiği *habitus* dikkate alınarak, ve öte yandan sahip olunan/olunmaya çalışılan *sermaye* ve verilen iktidar mücadelesi bağlamında yapılan sosyo-analiz kitabın ana çerçevesini çizmektedir. Bu girift sosyo-analizi, ekonomik sermayeye görece daha rahat erişme imkânı bulunan tıp ve hukuk gibi disiplinlere mensup olanlar ile ekonomik sermayeye erişim imkânı nispeten kısıtlı antropoloji ve felsefe gibi disiplinlere mensup olanlar arasında mevcut *alan/statü* içi hiyerarşik vaziyetle örneklendirebiliriz. Ekonomik sermayenin nispeten zor erişilir olduğu bahsettiğimiz bu disiplinler başarıyı “entelektüel” sahada arayıp ödüllendirirken, ekonomi ve işletme gibi disiplinler için başarı daha pazar odaklı bir ölçümle belirlenmektedir. Yine mensup olunan (farklı) disiplin içinde/sayesinde inşa ed(il)en (farklı) *habituslar*, *homo academicus*ün dünyaya bakış ve hayat tarzını da belirlemede etkili olmaktadır. Sosyolojinin genellikle “tipoloji” adı verilen yarı-bilimsel taksonomiler önerdiğini söyleyen Bourdieu, bu tipolojilerin de aşağı yukarı bilgilendirilmiş analiz üzerinde temellenmiş “bilimsel” bir kanı olmasıyla kavramdan ziyade damga veya aşığılamaya daha yakın olduğunu belirtmektedir. Birçok tipik karakter etrafında şekillenen bu tipolojilerin örneğın Amerikan jargonunda “yerel, mahalli, kozmopolit” gibi isimler altında tedavülde olduğunu söyler. Bu tipolojilerin, gerçekçi bir niyetin, daha doğrusu bazı tipik birey ve grupların tasvirinin bir ürünü olması dolayısıyla da yaş, siyasi iktidar yahut bilim ile ilişki gibi pek çok karışık kıstası düzensiz bir tarzda bir araya getirdiğini düşünür. Örneğın “yerel” dediğimizde “adandımlar” da, “gerçek bürokratlar” da, “gönüllü korumalar” da, “kıdemliler” de kast ediliyor olabilir. Yine John W. Gustad’a referansla Bourdieu, kendisini bir işçi değil, akademik camianın özgür bir vatandaşı addeden altı tipten bahseder: “âlim”, “müfredat kılavuzu”, “bireysel girişimci”, her daim kampus dışındaki “danışman”, “idareci”, ve yüzünü dış dünyaya dönmüş “kozmpolit” (Bourdieu, 1990, s. 12). Bu ve benzeri tipolojilerin yarı-bilimsel stereotipler olduğunu belirten Bourdieu akademik dünyanın sosyo-analizi için bir üst katmana çıkmaya ve bu tipolojileri oluşturan toplumsal şartların analizine girer. Burada dikkati çekense köken itibarıyla mensup olunan sınıf/tabakanın görece daha hafif etkisinin ötesinde, akademi içi ve disiplinler arası (kültürel, ekonomik, sosyal vb.) *sermaye* farklılaşması neticesi güç/iktidar mücadelesinden kaynaklanan *çıklarların* yattığı tespittir.

Toplanan verileri sahip olunan/olunmaya çalışılan (kültürel, ekonomik, sosyal vd.) *sermaye* birikimi ve inşa ed(il)en *habitus* açısından girift bir tabakalaşma eksenine karşılık gelen *alan*(lar)a bağlı *çıkarlar* çerçevesinde incelediği sosyo-analizinde Bourdieu sekiz gösterge tespit etmiştir. Bunlar:

- 1) Sahip olunan konuma erişim fırsatlarında, daha doğrusu *habitusun* ve akademik başarının şekillenmesinde belirleyici olan ana toplumsal etken, ekonomik sermaye ve bilhassa atadan miras kültürel ve sosyal sermaye: toplumsal kökenler (babanın mesleği, coğrafi kökenler ve ailenin asıl dini;
- 2) Daha evvelki etkenlerin (eğitimsel sermaye gibi) eğitimsel dile yeniden tercümesi olan eğitimsel etkenler: devam edilen okul (lise yahut özel okul, Paris'te yahut taşrada vs.), orta öğretimde elde edilen eğitimsel başarı, yüksek öğrenim için devam edilen kurumlar (Paris'te, taşrada, yurt dışında) ve edinilen nitelikler;
- 3) Akademik iktidar *sermayesi*: enstitülere ve üniversite danışma kurullarına üyelik; enstitü müdürlüğü, dekanlık gibi daimi kadrolara sahip olmak, ulus çapında yapılan sınav kurullarında yer almak gibi;
- 4) Bilimsel iktidar sermayesi: bir araştırma biriminin, bilimsel bir yayının yöneticisi olmak; araştırma için eğitilen bir enstitüde ders vermek ve bilimsel araştırma konseylerine üyelik;
- 5) Bilimsel saygınlık sermayesi: Enstitüye üyelik, bilimsel farklılaşmalar, yabancı dillere çevrilmek, uluslararası kongrelere katılım (*Citation Index*'lerde alınan atıf sayısı ile bilimsel dergi ve yayınlarda yapılan editörlük fakülmeden fakülteye oldukça değişkenlik arz ettiğinden kullanışlı bulunmamıştır);
- 6) Entelektüel bilinirlik sermayesi: *Académie Française* (Fransız Akademisi) üyeliği, *Larousse*'da anılmak, televizyonda görünmek, gazete ve dergilerde yazmak;
- 7) Siyasal yahut ekonomik iktidar sermayesi: *Kim Kimdir*'de anılmak, hükümette veya planlama komitelerinde yer almak, (ENA, Polytechnique gibi) "düzen" okullarında ders vermek, envai çeşit nişan ve madalya;
- 8) En geniş anlamıyla "siyasal" eğilimler: Caen ve Amiens kongrelerine katılmak, çeşitli bildirilere imza atmak (Bourdieu, 1990, s. 39-40).

Bu göstergeler ışığında analiz edilen veriler Bourdieu'nün genel bir kanaate varmasını sağlıyor. Buna göre akademi *alan* iki antagonistik hiyerarşi ilkesi etrafında örgütlenmiştir: Miras alınan *sermayeye* ve hâlihazırda sahip olunan ekonomik ve siyasal *sermayeye* karşılık gelen "toplumsal hiyerarşi" ve bunun tam aksinde de, bilimsel otorite ve entelektüel bilinirlik *sermayesine* karşılık

gelen “kültürel hiyerarşi”. Bu zıtlık, birbirine rakip iki meşrulaştırma ilkesinin cepheleştirdiği mevki olan akademi *alanının* bizzat yapısında içkindir. Rakip bu iki meşrulaştırma ilkesinden ilki, bilhassa geçici ve siyasal olanı, akademi *alanının* iktidar *alanındaki* işleyiş ilkelerine bağımlı olduğunu gösteren ve fen fakültelerinden hukuk ve tıp fakültelerine gidildikçe artan ilke; diğeri bilimsel ve entelektüel düzenin özerkliğinde görülen ve hukuk ve tıptan fen bilimlerine gittikçe artan ilke. İktidar *alanının* tam kalbinde gözlenebilen ekonomik ve kültürel iktidar *alanları* arasındaki bu zıtlığa, kültürel üretim ve yeniden üretim yönelimli bir *alandan* da rastlanması gerçeği şüphesiz, bu zıtlığın neden varoluşun tüm cephelerini etkilediğini; neden ekonomik ve kültürel temelin yanı sıra etik, dinî ve siyasal düzeylerde de derinden ayrılmış iki hayat tarzını karakterize ettiğini açıklayacaktır (Bourdieu, 1990, s. 48-49). Bourdieu bu bağlamda, bilimsel ve entelektüel *sermayesi* daha düşük olan akademisyenlerin genelde alt-orta sınıf kökenli olduklarını ve “aileleri nesiller boyu eğitime yatırım yapmış, mütevazı sosyal kökenlere sahip ‘kültür aristokrasisi’ nin kalbinin burada attığını” (Swartz, 2011, s. 336) söyler. Bu kişiler sosyal sınıf/tabaka eksenlerindeki hareketliliklerini, fikrî, estetik, hissî, sosyal ve siyasal yönelimlerini de tamamıyla bu eğitime borçludurlar. Bourdieu, Fransa özelinde tıp fakültesinde tıp araştırmalarıyla uğraşanların siyasal anlamda sola, cerrah gibi daha klinik sahada uğraşanlarınsa sağa yakın durduklarını ve bu duruşun 1968 Mayısındaki akademisyenler arasındaki vaziyet alışlarda da etkili olduğunu tespit etmektedir.

Bourdieu'nun *homo academicus*u tabi tuttuğu sosyo-analizindeki önemli noktalardan birisi de bilimsel ve entelektüel *habitusun* 68 olaylarındaki yansımalarıdır. David Swartz kitabı “Fransa’daki Mayıs 1968 krizine dair ‘yapısal bir tarih’ önerisi” olarak değerlendirir (Swartz, 2011, s. 295). Beklenti ve fırsat arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan bu krizi Bourdieu, “Fransız toplumunda eğitim vasıflarının giderek önem kazanmasından kaynaklanan engellenmiş beklentilerin açığa vurulması” (Swartz, 2011, s. 295) olarak nitelendirmektedir. Fransız *grande ecolés*lerinin çizdiği meritokratik hava Bourdieu gibi aykırı istisnalar dışında birçok kişi için (boşuna) beklenti ve hayal kırıklığı çizgisinin bir parçasından öteye gitmemektedir. İstisnalar dışarıda bırakıldığında böylesi okullara kayıtlı öğrencilerin büyük çoğunluğu toplumun *belli* kesimlerinden bireylerden oluşmaktaydı. Bir taraftan köken itibarıyla sahip olunan sınıfsal *habitus* yapılaştırıcı etmenler ve ekonomik/kültürel *sermaye*, diğer taraftan okul/disiplin düzleminde inşa edilen/dönüştürülen/şekillendirilen *habitus*, toplumu

krize sürükleyen eşitsizliğin yeniden üretilmesinde önemli rol oynamıştır. Her ne kadar *Ecole Normale Supérieure* gibi bir okula giriş hakkı kazansa da Bourdieu hiçbir zaman kendini evinde hissetmemiş ve bu yabancılığı onun *homo academicus*'u tahlilinde önemli bir otobiyografik çıkış noktası olmuştur. Akademi dünyasını iki cephe şeklinde düşünen Bourdieu, “kurumsal mevkiler için üniversite yönetimindeki iktidar kavgalarına katılan, akademinin ‘meşru kültürü’nü koruyup kollamak ve bir sonraki kültüre iletmek için didinen, öğrencilerle ilgili ‘meşru’ kategorik ayrımların erbabı, ders kitabı, sözlük, ansiklopedi yazımı gibi akademi pazarında rağbet gören ve saygınlık getiren faaliyetlerde bulunan” (Göker, s.3) *homo academicus*'u bir cephede düşünürken; kendisini de bir parçası saydığı, aydın sorumluluğunu kavrayabilecek donanımda, iktidar açısından güçsüz ve marjinal bir konumdaki entelektüelleri karşı cepheye koymaktadır. Bunlardan *homo academicus*, akademi dünyasının sahip olduğu eğitim ideolojisinin ve bürokratik/kurumsal yapının yeniden üreticisiyken, karşı cephe bilimsel ve entelektüel kaygıların ve düşünümsel analizlerin yön verdiği araştırmalara ağırlık vermektedir (Göker, s.3). Ancak her ne kadar Bourdieu, bilimsel ve entelektüel kaygılara göre hareket eden ve çatışmada taraf olmayı değil onu bir inceleme nesnesi olarak sosyo-analize tabi tutan bir sosyal bilimci ideali ortaya koymuş olsa da, bilimsel/entelektüel ilgi ve kuramından hareketle ve bir adım ilerisinde sunduğu aktif politik eylemci performansla da tanınmaktadır. Onun sosyolog kimliğini tamamlayan aktivist yanı birçok eserinde olduğu gibi *HA*'da da gözlenebilmektedir. Bourdieu'nün eserlerini salt bilimsel incelemeler olarak değil bir *siyasî müdahale* tarzı olarak nitelendiren Swartz, bu müdahalenin toplumdaki ekonomik ve siyasî diğer etmenlerden bağımsız olduğu iddiasındaki akademi üyelerinin “kendi hakkındaki imgesini ve özgüvenini hedef al[dığını]” (Swartz, 2011, s. 26) söylemektedir.

Politik ve otobiyografik cephenin dışında *Homo Academicus*'un bir başka değerli yanı, okuyucuya Bourdieu'nün sosyal bilimsel bakış açısı ve metodolojisini anlama imkânı tanımasıdır. *HA* hakkında yazdığı bir incelemede Wacquant, kitabın önemli noktalarından birisinin bilhassa Amerikan sosyoloji *alanının* bilişsel ve kurumsal örgütüne yönelttiği sembolik tehdit olduğunu belirtmektedir. Bu tehdit dolayısıyla kitap, bir taraftan kavramsal ve ampirik çalışmaların entegrasyonundan dem vururken, diğer yandan icraatta birbirini tümünden görmezden gelen teorisyen ve araştırmacılar arasında sağlanmış çalışma mutabakatını tamamen çiğner bir konumdadır. Bourdieu yukarıda da bahsetti-

ğimiz üzere mevcut dikotomik sosyal teori algısını –Norbert Elias (figürasyon), Jürgen Habermas (iletişimsel eylem) ve Anthony Giddens (yapılaşma) gibi uzlaştırma arayışındaki isim ve kuramların aksine– *aşma* arayışında bir sosyal bilimci olarak gerek teori ile araştırma gerekse kuram ile uygulama arasındaki karşıtlığı önemsiz görmekte ve hatta –transdisipliner bir bilimsel bakış derindeki Edgar Morin’i hatırlatır şekilde– disiplinler arasında (var olduğu farz edilen) sınırları da görmezden gelmektedir. Wacquant’ın da belirttiği gibi Marksist, Weberci, Durkheimci gibi klikleri de reddeden Bourdieu, *HA*’da öznelcileri yapısalıcılardan ayıran uçurumun iki yakasını birleştirmek amacındadır (Wacquant, 1990, s.686). Tüm bu akademik, politik, metodolojik vs. bağlamlarıyla beraber düşünüldüğünde *HA*, giriş kısmında da saydığımız diğer esaslı çalışmalarıyla beraber Pierre Bourdieu okumalarının belki en zor ancak teorik bütünlüğüne ve kavramsal dünyasına en derin nüfuzu sağlayan eseridir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Bourdieu, P. (1990). *Homo academicus*. Peter Collier (İngilizce’ye Çev.). Cambridge: Polity Press
- Çeğin, G., Göker, E., Arlı, A. ve Tatlıcan, Ü. (2007) (Der.). *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi*. İstanbul: İletişim
- Göker, E. (ts.). *Homo Academicus: Yakılacak kitap*. (Elektronik Kaynak: <http://istifhanem.com/2010/04/05/homoacademicus>)
- Swartz, D. (2011). *Kültür ve iktidar*. Elçin Gen (Çev.). İstanbul: İletişim
- Wacquant, L. (Aralık 1990). Sociology as socioanalysis: Tales of “Homo Academicus”. *Sociological Forum*, 5 (4): 677-689

